

ספר יונה פרק ד: יונה מול ה' Yonah and God

לע"נ רחל רבקה בת ר' מתתיהו הכהן ז"ל: יא אלול

In Loving Memory of Anne Samson z"l: 11 Elul

(א) וַיֵּדַע אֱלֹהֵי יוֹנָה רָעָה גְדוּלָהּ וַיַּחֲדֵר לוֹ: (ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' הֲלוֹאֲנִי דִבַּרְתִּי עַד־הַיּוֹתֵי עַל־אֲדָמְתִי עַל־כֵּן קָדַמְתִּי לְבָרוּחַ תַּרְשִׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי חַנוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְנָחֵם עַל־הָרָעָה: (ג) וַעֲתָה ה' קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מֵחַיִּי: (ד) וַיֹּאמֶר ה' הֲהִיטֵב חָרָה לְךָ: (ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעֲשֶׂה לוֹ שָׁם סֹכָה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בַּצִּלָּה עַד אֲשֶׁר יֵרָאֶה מֵה־יְהִיָּה בְּעִיר: (ו) וַיִּמְן ה' אֱלֹהִים קִיקְיֹן וַיַּעֲלוּ מֵעַל לְיוֹנָה לְהַיּוֹת עַל־עַל־דָּאֲשׁוּ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקְיֹן שֶׁמָּחָה גְדוּלָהּ: (ז) וַיִּמְן ה' אֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשָּׂחַר לְמַחֲרַת וַתֵּךְ אֶת־הַקִּיקְיֹן וַיִּיבֹשׁ: (ח) וַיְהִי בְּזֶרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ וַיִּמְן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרִּישִׁית וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל־דָּאֲשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחַיִּי: (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה הֲהִיטֵב חָרָה לְךָ עַל־הַקִּיקְיֹן וַיֹּאמֶר הִיטֵב חָרָה לִי עַד־מוֹת: (י) וַיֹּאמֶר ה' אַתָּה חֲסַת עַל־הַקִּיקְיֹן אֲשֶׁר לֹא־עִמְלַת בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ שְׁבֹךְ לֵילָה הִיא וּבֶן־לֵילָה אָבָד: (יא) וַאֲנִי לֹא אָחוּם עַל־נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוּלָהּ אֲשֶׁר יִשְׁכְּבָה הָרַבָּה מִשְׁתִּים־עֹשִׂיהָ רַבּוֹ אֲדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בֵּין־יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵלוֹ וּבְהִמָּה רַבָּה:

1 But it displeased Jonah exceedingly, and he was angry. 2 And he prayed unto the LORD, and said: 'I pray Thee, O LORD, was not this my saying, when I was yet in mine own country? Therefore I fled beforehand unto Tarshish; for I knew that Thou art a gracious God, and compassionate, long-suffering, and abundant in mercy, and repentest Thee of the evil. 3 Therefore now, O LORD, take, I beseech Thee, my life from me; for it is better for me to die than to live.' 4 And the LORD said: 'Art thou greatly angry?' 5 Then Jonah went out of the city, and sat on the east side of the city, and there made him a booth, and sat under it in the shadow, till he might see what would become of the city. 6 And the LORD God prepared a gourd, and made it to come up over Jonah, that it might be a shadow over his head, to deliver him from his evil. So Jonah was exceeding glad because of the gourd. 7 But God prepared a worm when the morning rose the next day, and it smote the gourd, that it withered. 8 And it came to pass, when the sun arose, that God prepared a vehement east wind; and the sun beat upon the head of Jonah, that he fainted, and requested for himself that he might die, and said: 'It is better for me to die than to live.' 9 And God said to Jonah: 'Art thou greatly angry for the gourd?' And he said: 'I am greatly angry, even unto death.' 10 And the LORD said: 'Thou hast had pity on the gourd, for which thou hast not labored, neither made it grow, which came up in a night, and perished in a night; 11 and should not I have pity on Nineveh, that great city, wherein are more than six score thousand persons that cannot discern between their right hand and their left hand, and also much cattle?'

The questions:

- 1) Why is יונה angry?
- 2) Why does יונה only now (finally) explain his fleeing towards תרשיש at the onset of the mission?
- 3) Why does he invoke the מדות הרחמים as part of his argument?
- 4) Why does יונה wish to die?
- 5) Why does יונה express this dire wish with the phrase טוב מותי מחיי?
- 6) Why does he have the same desire, expressed in the same terms, when the tree withers?
- 7) What is God's response to his desire to die? (the first time)
- 8) Why does he go east of נינוה? Since he'll be returning to the southwest – why not wait there?
- 9) Why does the text use the same verb – וימן – for the miraculous planting of the tree as used for "appointing" the fish – and the worm and harsh wind?
- 10) Why is יונה so elated over the tree? Didn't he already have a booth to shade him?
- 11) What are we to make of the dialogue regarding the tree? (verse 9)
- 12) What is God's final argument?

(1) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק ה

למא רבי לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין תרתין סילעין מיעול מצמתא קהלא קומי רבי יוחנן עאל רבי לוי ודרש יונה בן אמיתי מאשר היה דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון. וכתיב קום לך צרפתה אשר לצידון. עאל רבי יוחנן ודרש יונה בן אמיתי מזבולן היה דכתיב] ויעל הגורל השלישי לבני זבולן למשפחתם וכתיב ומשם עבר קדמה מזרחה גתה חפר עתה קצין. וכתיב כדבר יי' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת החפר. בשותבתא חורייתא א"ר לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא ועול מצמתא קהלא קומי ר' יוחנן. עאל ואמר קומיהון יפה לימדנו רבי יוחנן אמו מאשר ואביו מזבולן. וירכתו על צידון. ירך שיצא ממנה מצידון היה וכתיב וירד יפו. לא צורכא דילא וירד עכו. א"ר יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש ללמדך שאין רוח הקדש שורה אלא על לב שמח מ"ט והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים.

(2) מדרש תהלים (בובר) מזמור כו

אבל בן צרפת האלמנה, הוא יונה בן אמיתי

(3) מדרש תנחומא (ורשא) פרשת צו סימן יד

ולמה ברח יונה אלא פעם ראשונה שלחו להשיב את גבול ישראל פעם שניה שלחו לירושלים להחריבה ועשה הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו ונחם על הרעה והיו קורין אותו נביא השקר

(4) אוצר המדרשים (אייזנשטיין) חסר ויתר עמוד 197

כתיב באליהו כי לא טוב אנכי מאבותי (מ"א = מלכים א' = י"ט), וביונה כתיב טוב מותי מחיי (יונה ד'), אלא יונה שהיה בנה של צרפתית מת פעם אחת וידע שיש לו מנוחה, ואליהו לא מת לכן אמר כי לא טוב אנכי מאבותי.

(5) אוצר המדרשים (אייזנשטיין) יונה [עמוד 218]

מרום חמה שהיה ליונה במעי הדגה נשרפו בגדיו וכל שערות גופו וראשו וזקנו, והיו זבובים ויתושים ונמלים ופרעושים שרויים עליו ומצערין אותו מכל צד, עד שביקש נפשו למות שנאמר קח נא את נפשי ממני, מיכן אמרו חכמים כל מי שיש בידו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש, או להחזירו בתשובה ואינו מחזירו סוף בא לידי צער גדול, והקב"ה מה עשה העלה קיקיון על ראש יונה בלילה כשהוא נם ובשחרית עלו עליו מאתים ושבעים וששה עלים וכל עלה ועלה ארבע זרת וטפח, וארבעים איש יכולין לישיב בצל הקיקיון לכבוש את השמש, זימן הקדוש ברוך הוא תולעת והכה את הקיקיון ויבשהו ומת והיו זבובין ויתושים שרויין עליו ומצערין אותו מכל צד, עד ששאל את נפשו למות שנאמר וישאל את נפשו למות, באותה שעה זלגו עיניו דמעות לפני הקדוש ברוך הוא עד שירד הקדוש ברוך הוא ואמר לו מפני מה אתה בוכה שמא יש לך צער על הקיקיון שלא עמלת בו ולא גידלתו ולא הכנסת בתוכו זבלין ולא השקיתו מים, ולילה אחד היה ויבש כך חסת עליו, ואני לא אחוס על נינוה.

(6) ר"א מבלגוצי ד:א, ד

ויהר לו – כי לא ידע תשובתם כי יצא לו מן העיר כמו שאמר למטה (יונה ד':ה) ההיטב – וכי טוב הוא שחרה לך על זאת, שאף אם בלא תשובה אני חס על מעשה ידי. ולדבריו ולשיטתו השיבו שאף אם היה כמו שהוא סבור לא היה לו לכעוס על כך.

(7) ר"י אבן כספי ד:ב

קח נא את נפשי – וכן אמר אליהו (מלכים א' י"ט:ד'), והראש משה רבינו ע"ה (במדבר י"א:ט"ו)...

(8) רד"ק יונה ד:ג

ועתה, קח נא את נפשי – שלא אראה ברעת ישראל כמו שאמר משה רבינו ע"ה מחני נא מספרך וכן אמר הרגני נא הרג.